

Meisjescriminaliteit in Nederland

N.M. Mertens, M. Grapendaal en B.J.W. Docter-Schamhardt

Onderzoek en Beleid, nr. 169

Samenvatting

Dit rapport bevat de resultaten van een onderzoek naar de stand van zaken omtrent criminaliteit van strafrechtelijk minderjarige - dat wil zeggen 12- tot en met 17-jarige - meisjes.

Voor dit onderzoek zijn vele bronnen geraadpleegd:

- de (wetenschappelijke) literatuur;
- politiestatistieken;
- zelfrapportage-onderzoeken;
- bestaande WODC-bestanden met afdoenings- en recidivegegevens;
- sleutelfiguren (onder andere politiemensen, kinderrechters, officieren van justitie);
- dossiers van delinquente meisjes;
- meisjes zelf.

Deze combinatie van bronnen levert vanuit diverse invalshoeken een zo compleet mogelijk beeld op van zowel de ontwikkeling naar de aard en de omvang van meisjescriminaliteit tussen 1980 en 1996 als de huidige stand van zaken. Daarnaast geven de interviews met sleutelfiguren en delinquente meisjes 'gezicht' aan de cijfers, inzicht in de beweegredenen van meisjes om tot delicten over te gaan en de omstandigheden waaronder de delicten plaatsvinden. Omdat het een inventariserend en exploratief onderzoek betreft met een brede en divergente doel- en vraagstelling, worden de diverse bronnen op een caleidoscopische wijze gepresenteerd. De bronnen moeten dan ook meer gezien worden als relatief onafhankelijk van elkaar dan dat zij convergeren tot de beantwoording van één vraagstelling.

Doelstelling, aanleiding en onderzoeksvragen

De brede doelstelling van dit onderzoek bestaat uit het verschaffen van een 'state of the art'- rapport omtrent het fenomeen meisjescriminaliteit. Dit onderwerp is tot nu toe zowel wetenschappelijk als beleidsmatig onderbelicht geweest. Eind november 1995 bracht de Commissie Jeugdcriminaliteit onder voorzitterschap van G.W. van Montfrans haar rapport uit. Een van de aanbevelingen in dit rapport was dat er onderzoek verricht moest worden naar criminaliteit bij specifieke groepen jongeren waarover op dat moment nog te weinig bekend was. Hierbij werden onder meer genoemd: allochtonen, alleenstaande minderjarige asielzoekers en strafrechtelijk minderjarige meisjes.

Daarnaast klonken geluiden dat meisjes met een (emancipatoire) 'inhaalslag' bezig zouden zijn ten opzichte van hun mannelijke leeftijdgenoten. Dit betekent dat meisjescriminaliteit een serieus probleem zou kunnen gaan vormen. Tevens verschenen in de loop van 1996 en 1997 regelmatig berichten in de media omtrent het optreden van criminele meisjesgroepen. In hoeverre het hier ging om incidenten of een (verontrustende) trend, bleek uit die berichten niet. Redenen genoeg om een breed opgezet, inventariserend onderzoek te doen dat recht doet aan de bovenstaande (impliciete) behoefte aan informatie. De resultaten van het onderzoek kunnen de basis vormen waarop beredeneerde keuzen gemaakt kunnen worden met betrekking tot de (preventieve en/of repressieve) aanpak van deze specifieke criminaliteit. Daartoe is een aantal onderzoeksvragen geformuleerd die hieronder bronsgewijs en in samengevatte vorm gepresenteerd worden.

De literatuur biedt vooral antwoord op de vraag naar oorzaken van en verklaringen voor (de geringe omvang van) meisjes-/vrouwencriminaliteit. Daarnaast levert de literatuur een analyse- en interpretatiekader voor de resultaten van het empirische deel van dit onderzoek. De cijfers leveren antwoorden op vragen naar:

- de kwantitatieve ontwikkeling in meisjescriminaliteit tussen 1980 en 1996;
  - de veranderingen in de aard van meisjescriminaliteit in dezelfde periode;
  - de verschillen tussen jongens en meisjes met betrekking tot recidive en de leeftijd waarop met het plegen van strafbare feiten wordt begonnen en gestopt;
  - verschillen in de aard en de omvang van criminaliteit van jongens en meisjes;
- de zwaarte van afdoeningen in vergelijking met jongens.

De interviews met de sleutelfiguren bieden inzicht in de dagelijkse professionele praktijk rond delinquente meisjes. Belangrijke vragen die aan de orde komen, zijn:

- Zijn meisjes met betrekking tot criminaliteit bezig met een 'inhaalmanoeuvre' ten opzichte van jongens?

- Welke veranderingen vallen op met betrekking tot de aard van meisjescriminaliteit?
- Zijn er specifieke meisjesdelicten te noemen?
- Zijn er verschillen in bejegening en afdoening tussen jongens en meisjes en zo ja, waarop zijn die verschillen terug te voeren?

- Hoe ernstig of verontrustend worden de ontwikkelingen in meisjescriminaliteit gevonden?

De bestudering van (straf)dossiers en de interviews met delinquente meisjes dienen antwoord te geven op vragen rond de thema's:

- achtergronden van delinquente meisjes;
- beweegredenen om tot delicten over te gaan;
- reacties op (strafrechtelijke) interventies.

Ten slotte wordt de vraag gesteld in hoeverre uit de beschikbare gegevens een (aanzet tot een) typologie te construeren valt. De slotbeschouwing van het rapport draait om de kwestie of meisjescriminaliteit naar oorzaken, omstandigheden, ernst en omvang zodanig specifiek is dat een aparte beleidsmatige benadering aangewezen is. Het antwoord op deze en aanverwante vragen wordt gegeven in de paragraaf die besteed wordt aan concrete aanbevelingen.

Resultaten

De theorie

Het fenomeen meisjes-/vrouwencriminaliteit is relatief laat ontdekt als onderzoeksobject. Deviant en crimineel gedrag werd als typisch mannelijk beoordeeld. Het past niet in het traditionele vrouwbeeld waarin huiselijkheid, gehoorzaamheid en afhankelijkheid het (goede) gedrag van vrouwen bepalen. Onder invloed van de tweede feministische golf in het midden van de jaren zestig en de vrouwenstudies die vervolgens binnen de sociale wetenschappen van de grond kwamen, is ook de criminologische discipline meer aandacht gaan besteden aan de vrouw als pleger van strafbare feiten. Strafrechtelijk minderjarige meisjes als dader bleven voorsnog buiten beschouwing. Vanaf de jaren tachtig echter wordt vastgesteld dat de geregistreerde criminaliteit van zowel minder- als meerderjarige vrouwen geleidelijk toeneemt. De theorievorming met betrekking tot vrouwencriminaliteit staat nog in de kinderschoenen. Bij pogingen om (de weinig voorkomende) vrouwencriminaliteit te duiden, is overwegend gebruikgemaakt van bestaande theorieën die zich vooral op criminaliteit in het algemeen richten. Een van de vroegste pogingen daartoe stamt uit de atavismetheorie van Lombroso. Gids daarbij is Darwin die eigenschappen van hogere diersoorten ook aanwezig acht bij mensen. Vooral de genetische eigenschappen van vrouwen zouden gegroepeerd zijn rond het gemiddelde. Dit leidt tot een geringe variabiliteit in die eigenschappen, wat weer gelijkstaat aan conservatisme en conformisme. Op dergelijke biologisch/genetische verklaringen heeft lange tijd een wetenschappelijk taboe gerust, de laatste jaren doen zij echter weer opgeld. Hierbij wordt er vooral op gewezen dat het samenspel van een genetische dispositie en sociale, economische en opvoedkundige factoren de (criminele) verschillen tussen mannen en vrouwen bepaalt. Ook andere wetenschappelijke disciplines hebben hun bijdrage geleverd aan verklaringen voor de grote verschillen in regelovertrekend gedrag tussen mannen en vrouwen. De psychologie wijst vooral op het belang van (het ontbreken van) affectieve relaties. De afwezigheid in de eerste levensjaren van een behoorlijke affectieve relatie met de ouders zou een van de belangrijkste oorzaken zijn voor het optreden van criminaliteit onder meisjes. Deze verklaring weegt zwaarder voor meisjes dan voor jongens. De sociologie legt de verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke criminaliteit uit in termen van de manier waarop beide seksen deelnemen aan het maatschappelijke leven. Een geringere deelname aan het sociaal-economische leven stelt vrouwen ook minder in staat om criminaliteit te plegen. Hieruit volgt dat door een toenemende maatschappelijke participatie van vrouwen de verschillen tussen de seksen zouden afnemen. Een afgeleid sociologisch model bestaat uit de roltheorie. Deze theorie stelt dat er verschillende cultureel bepaalde rolpatronen zijn die verwachtingen omtrent gedrag specificeren. Die verwachtingen zijn voor vrouwen anders dan voor mannen. Criminaliteit past niet bij het vrouwelijke rolpatroon dat conformisme en passiviteit voorschrijft. In het verlengde van de roltheorie ligt de emancipatietheorie. Volgens Adler (1975) hebben vrouwen zich door een veranderend rolpatroon de statusdoeleinden van mannen eigen gemaakt en zullen zij bij gebrek aan legale middelen om deze te bereiken, naar illegale wegen zoeken. Deze masculinisering van het vrouwelijk gedrag zal voortduren totdat er volledige sociale en economische (en criminele!) gelijkheid tussen de seksen is bereikt. Vanaf het begin van de jaren tachtig krijgt het verschijnsel jeugdcriminaliteit steeds meer publieke en politieke aandacht. De Commissie Kleine Criminaliteit ging aan de slag om de veel voorkomende vormen van criminaliteit onder jeugdigen aan te pakken. Als interpretatiekader werd de (sociale-)controletheorie van Hirschi gekozen. Deze theorie heeft vooral betrekking op de vraag waarom zoveel jongeren de wet niet overtreden. De verklaring die gegeven wordt, is dat jongeren afzien van regelovertrekend gedrag vanwege de bindingen die ze hebben met anderen in hun omgeving en met

de conventionele samenleving als geheel. Deze sociale bindingen hebben een criminaliteitsremmende werking. Er worden vier bindingselementen onderscheiden: gehechtheid aan anderen (de emotionele binding met de samenleving), betrokkenheid (de rationele binding), gebondenheid (de mate waarin iemand zich bezighoudt met conventionele activiteiten) en overtuigingen (de mate waarin iemand gelooft de gemeenschapsregels te moeten gehoorzamen). Verschillen in criminaliteit tussen jongens en meisjes worden aldus verklaard vanuit de verschillende sterkte die de diverse bindingen hebben voor de twee seksen. De algemene verklaringskracht op het individuele niveau van de sociale-controletheorie is inmiddels wel gerelativeerd (Nijboer, 1995). De verschillen in regelovertrekend gedrag tussen de seksen, tussen etnische groepen en tussen sociale klassen kunnen niet overtuigend verklaard worden met deze theorie.

De theorievorming voor het verklaren van de oorzaken van crimineel gedrag heeft in de afgelopen decennia een overwegend sociologische inslag. De laatste jaren hebben tal van wetenschappers uit diverse sociaal-wetenschappelijke disciplines zich echter een 'nieuwe' benadering aangemeten om crimineel en ander ongewenst, antisociaal gedrag te verklaren. Deze theoretische synthese van wetenschappelijke disciplines is vooral in de jaren negentig in een stroomversnelling geraakt. Algemeen wordt in deze benadering aangenomen dat er eerder sprake is van een verscheidenheid van oorzakelijke factoren dan van een enkelvoudige oorzaak. Het is daarom niet verwonderlijk dat geen enkele wetenschappelijke discipline erin slaagt het (ultieme) verklaringsmodel voor dit verschijnsel aan te reiken. Volgens aanhangers van deze ontwikkelingsbenadering komen de bijdragen van verschillende disciplines beter tot hun recht als zij geïntegreerd worden. Bij het bestuderen van regelovertrekend en delinquent gedrag wordt gedacht vanuit een tijdsperspectief. Gedrag verandert namelijk in de tijd; vanaf een bepaald moment treedt het op en het verdwijnt op een later tijdstip, de frequentie en de intensiteit kunnen ook veranderen in de periode dat het gedrag zich voordoet. Het theoretische kader waarvan gebruik is gemaakt bij de beschrijving en de analyse van de casussen, is de integratieve ontwikkelingsbenadering die op een eclectische manier uit verschillende wetenschappelijke disciplines en theoretische noties put. De achterliggende intentie is om 'de losse stukjes van de puzzel' die door verschillende theorieën en onderzoeken vanuit diverse disciplines worden aangedragen, tot een synthese te brengen.

De cijfers

Centraal bij de behandeling van de cijfers staan de volgende vragen.

- Hoe verloopt de kwantitatieve ontwikkeling van meisjescriminaliteit tussen 1980 en 1996? Als we de verschillende bronnen die in dit verband geconsulteerd zijn, bekijken, dan kunnen we concluderen dat er tekenen zijn van verandering in het criminaliteitsbeeld bij meisjes - in de zin van een toename van vooral de geregistreerde meisjescriminaliteit. De totale geregistreerde meisjescriminaliteit, gerelateerd aan de omvang van de meisjespopulatie, is in 15 jaar meer dan verdubbeld. Werden in 1980 nog maar 56 meisjes per 10.000 jaarlijks gehoord door de politie op verdenking van een strafbaar feit, in 1996 gaat het om 128 meisjes per 10.000. Relatief gezien echter (ten opzichte van jongens) is er geen sprake van een rigoureuze om- of inhaalslag want ook de jongenscriminaliteit stijgt, zij het iets minder dan die van meisjes. De meest opmerkelijke veranderingen hebben dan ook niet zozeer betrekking op de totale omvang van meisjescriminaliteit, maar in het bijzonder op de geweldscriminaliteit van meisjes die gericht is op personen. Procentueel vindt hier een sterke stijging plaats: geweldsdelicten tegen personen kennen een stijging van 560%. Hierbij moet bedacht worden dat de absolute aantallen gering zijn (in 1996 ging het om 926 zaken) en slechts een fractie uitmaken van de totale geweldscriminaliteit die gepleegd wordt door jongeren. Ook bij geweldsdelicten tegen personen is de stijging bij jongens minder sterk dan bij meisjes. De zelfrapportagecijfers van de afgelopen tien jaar geven, als meest bruikbare databron voor het vaststellen van trends, ten slotte overall een vrij stabiel beeld. Zowel in 1988 als in 1996 rapporteerden op elke 100 jongens 71 meisjes crimineel of ander ongewenst gedrag.

- Vinden er veranderingen plaats in de aard van meisjescriminaliteit in dezelfde periode; en zo ja, welke veranderingen zijn dat? Ook hier geldt dat zich geen trendbreuk heeft voorgedaan: het algemene beeld van de rangorde in delictcategorieën is bij de meisjescriminaliteit anno 1996 niet anders dan in 1980. Wel dient gesteld dat zich verschuivingen voordoen in het proportionele aandeel van enkele delictcategorieën: het aandeel van vermogensdelicten neemt af en daar staat een toename van geweldsdelicten tegen personen en delicten tegen de openbare orde en het gezag tegenover. Binnen deze vrij globale delictcategorieën doet zich ook een aantal verschuivingen bij specifieke delicten voor. Zo neemt bij de vermogenscriminaliteit diefstal door middel van braak verhoudingsgewijs toe, ten koste van eenvoudige diefstal. Deze verschuiving in delictgedrag zou samen kunnen hangen met een ontwikkeling op het gebied van de vrijetijdsbesteding en de vriendschapsrelaties van meisjes. Een plausibele verklaring voor laatstgenoemde verschuiving is dat

meisjes vaker dan voorheen met jongens in een groep optrekken en daardoor meer in situaties terecht komen waarin ze handelingen van jongens kunnen leren die nodig zijn om bepaalde delicten te plegen (bijvoorbeeld inbreken). Vooralsnog is hierover weinig bekend en dient er nader onderzoek verricht te worden naar de beïnvloedingslijnen en -processen tussen leeftijd- en seksegenoten op het gebied van het ontwikkelen en het vertonen van (on)gewenste gedragsopties.

- Zijn er verschillen waar te nemen tussen jongens en meisjes met betrekking tot recidive en de leeftijd waarop met het plegen van strafbare feiten wordt begonnen en gestopt? Meisjes recidiveren minder vaak dan jongens in het algemeen doen. Zij stoppen ook op jongere leeftijd met strafbaar gesteld gedrag dan jongens in het algemeen doen. De aanvangsleeftijd - dat wil zeggen de leeftijd waarop het eerste geregistreerde politiecontact plaatsvindt - is voor beide seksen dezelfde.

- Welke verschillen zijn er in de ernst en de omvang van criminaliteit bij jongens en bij meisjes? Anno 1996 is nog steeds sprake van een groot kwantitatief verschil tussen jongens- en meisjescriminaliteit. Op basis van politiecijfers - die een beeld geven van de ernstigere vormen van criminaliteit - is dat verschil echter groter (10 jongens op 1,6 meisjes in 1996) dan op grond van zelfrapportagegegevens (10 jongens op 7 meisjes in 1996). Hierbij moet aangetekend worden dat zelfrapportagecijfers vaak de wat minder ernstige feiten weergeven. De delicten die meisjes plegen, zijn doorgaans minder ernstig dan die van jongens.

- Zijn de afdoeningen van de delicten die door meisjes gepleegd worden bij gelijkblijvende ernst minder zwaar dan die van jongens? Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat de sekse van de minderjarige dader een rol van betekenis speelt in de afdoeningen door het Openbaar Ministerie (OM) en de rechtbank als de ernst van het delict constant wordt gehouden.

De sleutelfiguren

Alle geïnterviewden signaleren grote verschillen tussen jongens en meisjes die wegens strafbare feiten met politie en justitie in aanraking zijn gekomen. Deze verschillen hebben niet alleen betrekking op de omvang van de criminaliteit en de aard van de gepleegde delicten, ook de motieven om delicten te plegen verschillen. Vooral de - in vergelijking met jongens - geringe omvang van de meisjescriminaliteit en de minder ernstige aard ervan doen de zeggelingen opmerken dat meisjescriminaliteit weliswaar 'interessant' is, maar geen echt probleem vormt. De overheersende mening is dat criminaliteit van meisjes - meer dan van jongens - een symptoom is van onderliggende persoonlijke problemen. De thuissituatie is problematisch, er zijn relationele moeilijkheden, op school gaat het niet goed enzovoort. Als meisjes al in aanraking met politie of justitie komen, dan is dat vooral voor kleine vermogensdelicten; agressieve delicten vinden slechts zelden plaats. Op een enkele uitzondering na hebben de gesprekspartners geen reden om te veronderstellen dat de kloof tussen jongens- en meisjescriminaliteit in de komende tijd veel kleiner zal worden.

Wat betreft de motieven om delicten te plegen, wordt onderscheid gemaakt tussen gewelds- en vermogensdelicten. Gewelddelicten vinden veelal plaats in een relationele context. Het slachtoffer is een bekende. Meisjes vinden over het algemeen dat zij een goede reden hebben om het delict te plegen en kunnen het motief ook duidelijk omschrijven. Wraak, jaloezie en roddel spelen een belangrijke rol. Met betrekking tot vermogenscriminaliteit worden minder uitgesproken verschillen geconstateerd, zij het dat jongens dergelijke delicten meer vanwege het prestige en de kick plegen dan meisjes. Daarbij wordt opgemerkt dat de gestolen artikelen voor beide seksen anders zijn. Jongens richten zich voornamelijk op artikelen die bruikbaar zijn voor de vrijetijdsbesteding en meisjes op de meer 'traditionele' meisjeszaken die betrekking hebben op het uiterlijk. Een betrekkelijk nieuw fenomeen is het optreden van meisjes in groepsverband. Hoewel dit nog steeds een uitzondering betreft, is de vorm waarin de groepsriminaliteit plaatsvindt, intimiderend omdat het vaak gepaard gaat met geweld of de dreiging daarmee.

Alle geïnterviewden zijn het erover eens dat aangehouden meisjes zich anders presenteren dan jongens. Niet alleen proberen zij op een gewiekste manier mensen in te palmen, ook hebben zij een groter schuldbesef. Sommigen veronderstellen dat de geringere recidive van meisjes hiermee samenhangt, anderen denken dat meisjes gevoeliger zijn voor de gepleegde interventie. Een meerderheid is ervan overtuigd dat meisjescriminaliteit, en dan vooral winkeldiefstal, minder snel wordt aangegeven bij de politie en dat de politie - in de gevallen waarin dat wel gebeurt - anders (dat wil zeggen milder) reageert op meisjes. Dit laatste heeft als effect dat zij in mindere mate 'doorstromen' naar het OM en de rechter. Eenmaal aangeland bij deze twee instanties zijn de verschillen in bejegening verdwenen. Jongens en meisjes worden - de ernst van de delicten in aanmerking genomen - dan ook niet verschillend bestraft. Afsluitend kan gezegd worden dat de sleutelfiguren meisjescriminaliteit niet als bijzonder zorgwekkend of extra problematisch ervaren.

De casusbeschrijvingen en de aanzet tot een typologie

Voor dit onderzoek zijn de zaken van negen meisjes diepgaand onderzocht. Zowel de strafdossiers als de eventuele persoonlijkheidsonderzoeken zijn bestudeerd. Daarnaast zijn de betrokken meisjes zelf geïnterviewd. De delicten die zij gepleegd hebben, variëren van winkeldiefstal en brandstichting tot poging tot doodslag. De gegevens die over de verschillende levensfasen van de geïnterviewde meisjes werden verzameld, zijn geanalyseerd aan de hand van een lijst met risicofactoren en aan de hand van de ontwikkelingsbenadering. Hoewel niet van alle fasen in de individuele levensloop uitputtende gegevens beschikbaar zijn, biedt het verzamelde empirische materiaal voldoende aanknopingspunten om een aantal individuele ontwikkelingslijnen te trekken. Deze analyse leidt tot een opdeling van de casussen in drie typen. Het aantal onderzochte meisjes is te gering om van een definitieve typologie te kunnen spreken. Niettemin biedt deze aanzet tot een typologie aanknopingspunten om de verschillende verschijningsvormen en achtergronden van crimineel gedrag bij meisjes inzichtelijk te maken. Verder onderzoek moet duidelijk maken of deze typologie van toepassing is bij een groter aantal casussen.

De drie typen kunnen als volgt omschreven worden.

- De 'weinig aan de hand'-meisjes. Deze meisjes vertonen 'uitprobeer- of opgroeigedrag'. Zij doen dat bijvoorbeeld door winkeldiefstal en vernieling te plegen. Na gepakt te zijn door de politie ziet het ernaar uit dat delicten plegen tot het verleden behoort; de kick was leuk, maar na de straf 'hoeft het niet meer' of is de gevraagde aandacht gekregen. Hun jeugd verloopt, op een enkel dieptepunt na, zonder al te grote problemen. Problemen die er zijn, blijken bespreekbaar. Op school gaat het redelijk, spijbelen doen ze niet. Hun vriendenkring haalt (bijna) geen narijheid uit. Het delict wordt door het meisje alleen gepleegd of met één ander vriendinnetje. Hun vrije tijd brengen ze op een zinvolle, constructieve manier door. Samengevat kan worden gesteld dat deze meisjes niet of nauwelijks op de risicofactoren scoren.

- De 'risico'-meisjes. Met deze meisjes is voorzichtigheid geboden, zij kunnen nog alle kanten uit. Hun jeugd vertoont hier en daar een smetje. De school kan hen niet zo boeien, spijbelen komt veel voor. Ze hebben vaak een criminele vriend en ook nog eens een (gemengde) vriendengroep die zich behalve met het plegen van delicten ook met - gematigd - drugsgebruik bezighoudt. Binnen deze vriendengroep vertonen de meisjes veelal 'meeloopedrag'. De risicomeisjes kenmerken zich aan de andere kant weer door het hebben van één of meer niet-criminele goede vriendinnen. Wat betreft de vrijetijdsbesteding is alles mogelijk bij deze meisjes: er komen meisjes voor met een problematische, een tamelijk problematische en een niet-problematische vrijetijdsinvulling. Het lijkt erop dat een zinvolle vrijetijdsbesteding onvoldoende tegenwicht kan bieden aan hun criminele vriendenkring. Deelname aan een criminele vriendenkring lijkt zwaar mee te wegen in het ontstaan van delictgedrag. Zij zijn vooral betrokken bij delicten die in groepsverband worden gepleegd waarbij zij overigens geen voortrekkersrol vervullen.

- De 'zeer problematische' meisjes. Bij deze meisjes is ongeveer alles misgelopen wat kan mislopen, van hun vroegste jeugd tot en met dat gedeelte van hun middelbare-schoolperiode waarvan wij over de gegevens beschikken. De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat ingrijpende gebeurtenissen tijdens de vroegste jeugd jaren een onuitwisbaar stempel drukken op de volgende jaren. De vroegste jeugd van de meisjes kent weinig stabiliteit en warmte. De middelbare school bezoeken ze meer niet dan wel, veelvuldig - en langdurig - weglopen is een gevolg, evenals bij tijden excessief drank- en drugsgebruik. Hun gemengde vriendengroep is buitengewoon crimineel; bij deze meisjes wordt voor het eerst de criminele goede vriendin aangetroffen. Meisjes met een zeer problematische achtergrond hebben minder dan de voorgaande typen hun 'slechte vrienden' nodig om delicten te plegen; zij zijn goed in staat zelfstandig delicten te plegen. De motieven die leiden tot het plegen van de delicten verschillen bij deze meisjes enigszins van de vorige twee typen meisjes. Behalve 'uit verveling' of 'vanwege de kick' worden hun delicten ook als volgt gemotiveerd: 'uit frustratie' of 'om je te bewijzen ten opzichte van de jongens'. En wat betreft hun vrijetijdsbesteding: de meisjes die de delicten in hun eentje hebben gepleegd, kenmerken zich door het ontbreken van hobby's en een vrij magere invulling (rondhangen). De zeer problematische meisjes die in groepsverband delicten hebben gepleegd, doen wel aan sport of hebben andere hobby's. Ten slotte geldt voor deze meisjes dat de gepleegde delicten zonder uitzondering zeer ernstig zijn en vaak gepaard gaan met geweld.

Ten slotte

Zonder de - relatief zeldzame - ernstige, gewelddadige feiten die meisjes plegen, te willen bagatelliseren, kunnen we niet ontkomen aan de conclusie dat meisjescriminaliteit zowel naar aard als omvang een beperkt probleem vormt. Dit gaat zeker op als meisjescriminaliteit vergeleken wordt met de delicten die door jongens van dezelfde leeftijd worden gepleegd. Deze conclusie wordt ondersteund door de cijfers en de sleutelfiguren. Weliswaar wordt een stijging geconstateerd van het aantal meisjes dat met de politie in aanraking komt, maar er zijn goede redenen om aan te nemen dat

dit niet uitsluitend het gevolg is van een feitelijk grotere criminele participatie van meisjes. Vooral de zelfrapportagegegevens laten zien dat die participatie de laatste tien jaar vrijwel stabiel is gebleven. Er is, met andere woorden, geen evidentie dat strafrechtelijk minderjarige meisjes bezig zijn met een delinquente 'inhaalslag' ten opzichte van hun mannelijke leeftijdgenoten. Een belangrijke vraag die opgeworpen kan worden, is in hoeverre de resultaten van dit onderzoek een specifiek op meisjes toegesneden (preventief en/of repressief) beleid rechtvaardigen. Er zijn twee hoofdredenen waarom onzes inziens het antwoord op deze vraag ontkennend moet luiden. De eerste is hierboven al aan de orde geweest, namelijk de geringe omvang van de meisjescriminaliteit en de relatief minder ernstige feiten; middelen moeten daar ingezet worden waar ze het meest effectief zijn. De tweede overweging betreft de constatering dat er eigenlijk geen verklaringen voor meisjescriminaliteit gevonden werden die uniek zijn voor meisjes of fundamenteel verschillen van die voor jongens. Daarmee zijn er geen reële aanknopingspunten voor een dergelijk seksespecifiek beleid. Integendeel, er werd van diverse kanten voor gepleit (sleutelfiguren, leden van de begeleidingscommissie) om meisjes, in termen van de gepleegde interventie, op een soortgelijke manier als jongens te behandelen. Ook de typologie biedt hier aanknopingspunten voor. Vooral het type meisje dat een betrekkelijk probleemloze achtergrond heeft, lijkt gevoelig te zijn voor de gepleegde interventie. Het behoeft geen betoog dat gezinsomstandigheden van sterke invloed zijn op de ontwikkeling van het kind, zowel in positieve als in negatieve zin. In het kader van dit onderzoek heeft vooral het laatste aandacht gekregen, maar uit de literatuur blijkt ook dat gunstige gezinsomstandigheden een preventief effect op de ontwikkeling van crimineel gedrag kunnen hebben. Deze constatering maakt de vraag (wederom) actueel in hoeverre preventief ingrijpen in het gezin gerechtvaardigd is in termen van criminele politiek. Dit is een vraag die niet eenvoudig te beantwoorden is. Wel kunnen we aangeven dat aan deze benadering diverse voetangels en klemmen kleven. We noemen er enkele. De ethische is daarvan niet de minst belangrijke. In hoeverre mag de overheid (strafrechtelijk/preventief) ingrijpen in gezinnen uitsluitend op basis van de classificatie 'risicogezin' en voordat zich feitelijk strafbaar gedrag heeft voorgedaan? Een andere voetangel is die van de identificatie van risicogezinnen. Hoewel er allerlei onderzoeken zijn gedaan naar gezinsfactoren die crimineel gedrag bevorderen, blijft de (statistische) voorspelling ervan op individueel niveau een hachelijke zaak. Het gevaar van 'vals positieven' en daarmee van 'overpredictie', dreigt. In dit verband zou een preventieprogramma ook niet zozeer op individuen of individuele gezinnen gericht moeten zijn, maar veel meer op groepen, zoals bepaalde scholen of stedelijke wijken (Junger-Tas, 1996). Een volgend punt betreft de organisatie(s) die betrokken zou(den) moeten worden bij een preventieprogramma voor gezinnen die tot een risicogroep behoren. De Raad voor de Kinderbescherming hoort hier vanzelfsprekend bij. Maar hebben hierin ook consultatiebureaus, scholen, peuterspeelzalen, vertrouwensartsen, geestelijken en politiefunctionarissen een rol te vervullen? En zo ja, welke bevoegdheden hebben ze dan? De beantwoording van deze vragen valt buiten het bestek van dit onderzoek, maar het opwerpen ervan laat zien dat het om een buitengewoon complexe materie gaat met ethische, praktische en politieke facetten die elk op hun eigen merites beschouwd moeten worden.

Aanbevelingen

Het geheel overziend, komen we tot de volgende meer of minder concrete aanbevelingen.

1 Het - in vergelijking met jongens - geringe probleem van meisjescriminaliteit maakt een seksespecifiek preventief/repressief beleid (vooralsnog) niet noodzakelijk.

2 Om meer licht te kunnen werpen op de vraag in hoeverre de in dit onderzoek genoemde risicofactoren daadwerkelijk in termen van oorzaken bijdragen aan delinquent gedrag van strafrechtelijk minderjarige meisjes, is een onderzoek waarbij delinquente meisjes vergeleken worden met niet-delinquente meisjes, aangewezen.

- 3 Het anders, dat wil zeggen milder dan jongens, behandelen van meisjes bij politiecontacten zou - vanuit zowel rationaliteits-, emancipatoire als recidive-overwegingen - achterwege gelaten moeten worden.

4 Het gebruik van een 'risicomodel' (zoals bij de politie in Utrecht in gebruik is) kan hierbij behulpzaam zijn. Dit model poogt op een rationele manier strafrechtelijk minderjarige jongeren te categoriseren naar de mate van risico op herhaling van het strafbare gedrag.

5 In termen van criminele politiek op de langere termijn, is de vraag naar de effectiviteit van - vroegtijdig, preventief en ongeacht de sekse - ingrijpen in risicogezinnen legitiem. Op basis van dit onderzoek kan daaromtrent geen standpunt worden ingenomen. Niettemin zou die beleidsdiscussie, met inachtneming van alle haken en ogen, gevoerd moeten worden.